

Dr Sulejman Mašović

REHABILITACIJA NA MEĐUNARODNOM PLANU

Pokret rehabilitacije hendikepiranih osoba, koji se naglo razvio iza Drugog svjetskog rata, dobiva sve brže i međunarodnu dimenziju. Ona je rezultat iskustva i uvjerenja, da se međusobnom suradnjom nacija, institucija i organizacija i na ovom polju može znatno brže napredovati. Izmjena naučnih i tehničkih dostignuća, proučavanje zakonodavnih i drugih mjera a napose tehnika osposobljavanja hendikepiranih, olakšava usvajanje novih metoda rada. Imajući na umu visoke humane ciljeve, rehabilitacija kao nova naučna i praktična disciplina, ujedinjuje same hendikepirane i njihova udruženja, roditelje i prijatelje, a prije svega stručnjake svih kontinenata u zajedničkim naporima. Kako je Rusk rekao, rehabilitacija vodi bratstvu ljudi, jača mir u svijetu i produbljuje razumijevanje nerazvijenih i privredno jačih. Žeđ za efikasnijim rješenjima složene problematike rehabilitacije i zaštite inicira sve brojnije međunarodne susrete, a Ujedinjeni narodi na razne načine, sa specijaliziranim agencijama, podržavaju taj pokret kao moćno sredstvo zbližavanja naroda na konkretnim zadacima pomoći milijunima invalida: vojnih, na radu i ostalih hendikepiranih osoba, čiji rastući broj i složeni utjecaj na ličnost, porodicu i okolinu zavređuju sve veći interes država i javnosti.

Godina 1970. ući će u povijest kao prva godina provođenja Dekade rehabilitacije, koju je zacrtao XI svjetski kongres za rehabilitaciju invalida u Dublinu, koncem 1969. godine. Sve vlade i drugi faktori su povani da u razdoblju 1970—1980. povećaju napore u razvijanju programa, povećanju sredstava i informiraju javnosti da podrži ambiciozne zahtjeve za obuhvatanjem što većeg broja hendikepirane djece, omladine i odraslih mogućim formama terapije, rehabilitacije i zaštite. Osnovne smjernice koje je donio citirani kongres za daljni razvoj medicinskog, edukativnog, profesionalnog i socijalnog aspekta rehabilitacije, također pozitivno djeluju u nacionalnim i regionalnim planovima razvoja. Formirane su četiri velike međunarodne komisije (po navedenim aspektima) u okviru Međunarodnog udruženja za rehabilitaciju, koje je organizator svjetskih kongresa kao najvećih skupova po nekoliko tisuća eksperata, koji povremenim sastancima i edicijama izvršavaju zaključke Kongresa. Najaktivnija od komisija je ona za profesionalni aspekt rehabilitacije, na čelu sa dr Trevethanom (koji je nedavno posjetio i našu zemlju) koja je za 20 mjeseci imala tri velika međunarodna seminara (USA, Evropa i Pacifik). Veliko značenje se pridaje prvom međunarodnom simpoziju o zakonodavstvu na polju rehabilitacije i zaštite hendikepiranih, koji će se u rujnu 1971. odr-

žati u Rimu. U svibnju 1971. će Evropska zajednica u Lexemburgu demonstrirati dostignuća u legislaciji i praksi rehabilitacije svojih zemalja, a napose u socijalnoj zaštiti invalidnih osoba. Citirano Udruženje priprema dosad najveću manifestaciju na ovom polju: XII svetski kongres za rehabilitaciju u Sydney u Australiji, u rujnu 1972. na temu: »Planiranje rehabilitacije« Okolina inicijative i samopomoć hendikepiranih.«

Godina 1970. obilovala je još nekim značajnim međunarodnim događajima u ovoj oblasti. Organizacija ujedinjenih naroda proslavila je dvadesetu obljetnicu djelovanja na ovom polju. U prosincu 1950. Generalna skupština UN usvojila je projekt svog Ekonomsko-socijalnog savjeta o razvitku rehabilitacije hendikepiranih osoba i zadužila generalnog sekretara da ga provodi u život svim mjerama, a napose preko Odjela za rehabilitaciju u New Yorku i specijaliziranih agencija, koje su formirale radnu grupu, koja neprekidno radi (Svjetska zdravstvena organizacija, UNESCO, UNICEF i Međunarodna organizacija rada). Druga linija rada UN je osnivanje koordinacionog tijela svih međunarodnih nevladinih organizacija, koje udružuju nacionalna društva za rehabilitaciju raznih grupa invalida (slijepi, gluhi i dr.). Službeni naziv je: »Savjet svjetskih organizacija zainteresiranih za rehabilitaciju invalida« (CWOIH), koji sada obuhvata oko 40 takvih udruženja, a sastaje se gotovo svake godine, dajući značajne inicijative organima UN i specijaliziranim agencijama. UN su pomagale zemljama tehničkom pomoći, šaljući eksperte ili čitave timove, izdavajući publikacije i informirajući stručnjake u svijetu o projektima na polju rehabilitacije svake godine. MOR je mnogo pridonijela poboljšanju sistema osposobljavanja i zapošljavanja invalida, a SZO širenju službi i ustanova za mentalno retardirane i organizaciji medicinskog tretmana ovih osoba. Programi Socijalne komisije za razvoj regija svijeta, naročito onaj za 1971. uključuje i zahtjev nacionalnim vladama da proširuju programe u korist hendikepiranih osoba, kao punopravnih građana s općim i posebnim pravima .

Posljedica preporuka XI svetskog kongresa u 1970. je primjena u praksi usvojenog međunarodnog simbola za hendikepiranc (invalid na kolicima). Njime se teži upoznati javnost tko su ove osobe i kakvu im pažnju treba posvećivati. Sva svjetska redovna i stručna štampa je objavila simbol, koji će biti znak raspoznavanja na hotelima, ustanovama i drugim mjestima. Transport se znatno olakšava ako prevozna sredstva označe mogućnost da se njima služe i invalidi. Počela je kampanja rušenja arhitektonskih barijera, koje su otežavale integraciju težih invalida i njihov prodor u škole, institucije i stanove. Sada se počinje i zakonima tražiti da se novi objekti grade tako da u njih mogu pristupiti i oni sa oštećenjima ekstremiteta i sl. Na nedavnom sastanku nacionalnih sekretara za rehabilitaciju u Oslu, zaključeno je da svaka zemlja i preko radija i štampe upozna svoje građane sa ovim znakom.

U 1970. počinje sistematska briga međunarodnih foruma za manje ekonomski razvijena područja. Nakon interregionalnih seminara Međunarodne organizacije rada za prve stručnjake ovih zemalja (1967. i 1969. u Kopenhagenu, 1968. U Varšavi), jače zemlje počinju uviđati neophodnost efikasnije pomoći Africi, Latinskoj Americi i Aziji. U toku je veći broj stručnih regionalnih sastanaka u toj oblasti, a osjeća se i veći priliv noćanih doprinosa za ustanove. Temeljni je stav da vlade ovih zemalja treba da stimuliraju svojim doprinosom i omoguće sudjelovanje vanjskih eksperata, opreme i izrade projekata. Dvije značajne publikacije Međunarodne organizacije rada (Adaptacija poslova za invalide i Centar za profesionalno ocjenjivanje i pripremu rada inva-

lida) u 1970. podići će kvalitet radnog osposobljavanja srednjih grupa hendikepiranih. Ocjene UN ukazuju da u 83 zemlje, koje imaju 65% stanovništva, nema uvjeta za rehabilitaciju, bez kirurga i terapeuta. Kod ostalih 60 milijuna stanovnika ima više izgleda, ali ne dovoljno. Oko 300 milijuna invalida u svijetu traže razne usluge rehabilitacije i zaštite. Zbog industrijalizacije, jačanja saobraćaja, proširenja medicine (koja spasava bolesnu djecu, ali ih ostavlja hendikepiranom) i produljenja ljudskog života, svake godine oko 3 milijuna novih hendikepiranih osoba povećava listu, pretežno u manje privredno razvijenim regijama. Sve to ukazuje da smo tek na početku uvođenja moderne rehabilitacije kod 2/3 ljudskog roda i da se očekuje daleko efikasnije međunarodna aktivnost.

Od većih kongresa, u 1970. bio je najznačajniji II kongres Međunarodnog udruženja za naučno istraživanje mentalne retardacije u Varšavi, kao nastavak onog iz Montpellier, (1967.). Na njemu su više demonstrirane nove metode tretmana, nego naučna otkrića, od kojih nije bilo značajnijih u proteklom periodu, iako su velika sredstva uložena u brojnim institutima i laboratorijama. Udruženje, nažalost, između kongresa nije pokazalo veću aktivnost. Izborom dr Krynskog iz Brazila za predsjednika i dr Goldberga za generalnog tajnika, očekuju se veće inicijative. Drugi događaj u toj oblasti je bio nekoliko dana prije spomenutog Kongresa (kolovoz 1970.) u Hagu: Peta skupština Međunarodne lige društva za pomoć mentalno retardiranim, sa seminarom o holandskoj praksi rehabilitacije ove kategorije za sudionike iz evropskih zemalja, koje su učlanjene preko svojih roditeljskih društava u ovu Ligu. U proljeće 1971. godine ista je Liga pripremila međunarodni simpozij o korištenju slobodnog vremena retardiranih osoba u Londonu, te o zavodskoj brizi za ovu djecu u Dublinu. Sada se vrše velike pripreme za svjetski kongres o mentalnoj retardaciji, koji će se održati listopada 1972. godine u Montrealu u Kanadi, na temu: »Zakonska prava mentalno retardiranih«. To će biti korak dalje u provođenju Deklaracije o pravima mentalno retardiranih, koja je u ožujku 1971. prihvaćena i u Socijalnoj komisiji Ujedinjenih nacija u Evropi (prema tekstu usvojenom na IV kongresu Lige od 1968. godine).

Na području brige za osobe oštećenog sluha, u kolovozu 1970. bio je Međunarodni kongres o edukaciji gluhe djece u Stockholmu, koji se drži svake četvrte godine. Značajniji će biti V svjetski kongres gluhih, koji organizira Svjetska federacija gluhih, u Parizu, početkom kolovoza 1971. Deseti međunarodni kongres o audiologiji bio je listopada u Dallasu, (Teksas). Iste godine ožujka, održana je generalna skupština Međunarodnog udruženja za prevenciju sljepoće u Meksiku. Iran je bio u 1970. i 1971. gost međunarodne konferencije o rehabilitaciji u zemljama u razvoju. U Londonu se sprema IV međunarodni seminar Britanskog savjeta za rehabilitaciju na temu: »Rehabilitacija — jedinstven koncept«, a u Arnhemu, Holandija koncem travnja je bio međunarodni seminar na temu: »Zavodska briga za odrasle cerebralno oštećene osobe«. U istom mjesecu je u Miami Beach, USA, održana konvencija o Savjeta za specijalnu edukaciju sa međunarodnim sudjelovanjem. Postavljene su neke nove smjernice za ovu oblast. U studenom 1971. u Japanu će biti prvi međunarodni seminar o rehabilitaciji teško hendikepiranih. U Kopenhagenu će u kolovozu biti međunarodni seminar o specijalnoj edukaciji hendikepirane djece.

U socijalističkim zemljama svake godine zasjeda njihov koordinacioni komitet za rehabilitaciju, koji uz organizaciona pitanja obrađuje i neku stručnu temu. U listopadu 1970. bio je u Halleu (DDR), o terminologiji i sl. Na

Balatonu (Mađarska) bit će u rujnu 1971. seminar o rehabilitaciji u poljoprivredi. U CSR je bio organiziran u kolovozu 1970. jubilarni seminar na temu: »Zadaci rehabilitacije u naučnoj epohi«. Nacionalni kongres Udruženja za rehabilitaciju u DDR, u Leipzigu, svibnja 1971. imao je i sudjelovanje učesnika iz drugih zemalja. Iz 4 istočnoevropske zemlje, te Njemačke, Austrije i Švicarske dolaze predstavnici na sjednicu Savjeta Međunarodnog udruženja za Heilpädagogiju na Bledu, svibnja 1971, gdje će sa delegatima našeg Saveza defektologa razgovarati o organizacionim pitanjima, te terminologiji. Upravu su izišli materijali IV. zdravstveno-pedagoškog kongresa, održanog rujna 1969. u Beču. Najzad, u Leipzigu će listopada 1971. biti seminar o socijalnim aspektima rehabilitacije.

Dvije najveće organizacije zaštitnih radionica imale su jublarne proslave u 1970.: Good Will Industries, u USA, sa preko 400 radionica, sada u 10 zemalja, te srebrni jubilej Remploy u V. Britaniji, koja između 20.000 uposlenih hendikepiranih osoba, ima 7.500 teških tjelesnih invalida na radu.

Među veće međunarodne događaje spadaju i sastanci održani u našoj zemlji. Najveći je bio III međunarodni kongres socijalne psihijatrije, rujna 1970. On je među ostalim temama imao u više simpozija na dnevnom redu i pitanja rehabilitacije ili socijalnog tretmana nekih grupa hendikepiranih (mentalno retardirani, senzorna oštećenja i dr.). Po prvi put je bio za predsjednika izabran stručnjak iz naše zemlje, a sjedište udruženja je i dalje ostalo u Londonu, gdje je i izniklo, inicijativom poznatog psihijatra dr J. Bierera. U Opatiji je srpnja 1970. održan simpozij o korištenju rezultata naučnog istraživanja u oblasti rehabilitacije. To je bila analiza oko 40 projekata, u oblasti rehabilitacije i zaštite, koji se izvode u našoj zemlji a financiraju iz dinarskih sredstava koji USA daje kao poklon, od 1965. godine preko Saveznog zavoda za međunarodnu tehničku pomoć. Tim povodom je izdata i publikacija na engleskom jeziku s kratkim rezimeima za sve projekte koji su u toku, ili su pred odobrenjem. Za studeni 1971. priprema se prvi simpozij o korištenju sporta i rekreacije u rehabilitaciji invalida, za međunarodnim sudjelovanjem, u Beogradu, u organizaciji Jugoslavenskog saveza za sport i rekreaciju invalida. Bilo je još nekoliko medicinskih i socijalnih stručnih sastanaka, koji su tretirali i neka pitanja rehabilitacije ili zaštite invalida, ali kao sporedna. Ova problematika, sa međunarodnim sudjelovanjem, dobiva sve veće značenje i u našoj zemlji, a naši stručnjaci s naučnim i drugim referatima, sve češće izlaze na evropsku ili svjetsku pozornicu, potvrđujući da smo u toku izgradnje socijalističkog društva uspjeli i na ovom polju postići veoma značajne rezultate, koji nisu manji od niza evropskih zemalja, koji imaju daleko dulju tradiciju specijalnih škola i drugih ustanova, dok je kod nas ta oblast počela tek od oslobođenja naše zemlje. Afirmacija na ovom polju potvrđuje i veliku brigu naše zemlje za radnog čovjeka, jer se teži putem socijalističkog humanizma i invalidnim osobama omogućiti punopravni razvoj kroz rad i afirmaciju u punom životu s ostalim građanima.

SUMMARY

REHABILITATION IN THE INTERNATIONAL FIELD

In the year 1970/71 the rehabilitation of handicapped persons in the international field shows new efforts and programs. The United Nations have a fertile 20th anniversary of their activity in the assistance especially to developing coun-

tries by various forms, in order to promote complex rehabilitation. Significant is also the contribution of specialized agencies, such as WHO, UNICEF, UNESCO and ILO in this field. International non-governmental organizations persist in expanding initiative and in influencing improvement of national legislations and programs for the benefit of handicapped persons. A great number of international congresses, symposia and seminars treat these problems, giving to experts from all parts of the world a possibility to exchange their opinions and experiences. The scientific research work is expanding fast and by new achievements evaluates the methods of rehabilitation and discovers better work technics. The author lists the most important international meetings in this branch in the years 1970/1971. The S.F.R.Y. with regard to the considerable development of the rehabilitation system plays increasing part in the international world also in this field working on an intensification of the cooperation and demanding an always greater assistance to undeveloped territories that they may as quickly as possible create their rehabilitation services.

Dr Sulejman Mašović, docent
Visoka defektološka škola, Zagreb